Maa- ja metsätalousvaliokunta LAUSUNTO

MmV@eduskunta.fi 9.1.2019 Asia: HE263/2018

Lausuntopyyntö 10.1.2019, HE263/2018

Asiantuntijalausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi Riistavahinkolain muuttamisesta

Eduskunnan Maa- ja metsätalousvaliokunta on pyytänyt kirjallista asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi riistavahinkolain muuttamisesta poroisäntä Olavi Aikkilalta Oivangin paliskunnasta, poroisäntä Asko Moilaselta Hallan paliskunnasta sekä Paliskuntain yhdistyksen hallituksen jäsen Osmo Säkkiseltä Alakitkan paliskunnasta.

Erityisen suurista petovahingoista kärsiviä ns. Lex-halla paliskuntia ei ole kuultu lausunto kierroksella ja pidämme tätä epäoikeuden mukaisena itärajan paliskuntia kohtaan. Itärajan petotilanne on erityislaatuinen, koska Venäjältä tulee petoja Suomen puolelle lisää laskematon määrä. Riistavahinkolakiin esitettyjen muutosten vaikutuksia Lex halla -paliskuntien tulevaisuuteen ei ole tutkittu eikä pohdittu maa- ja metsätalousministeriössä esitystä luonnosteltaessa.

Kirjallinen asiantuntijalausuntomme on pyydetty lyhyellä toimitusajalla, jonka vuoksi keskitymme lausunnossamme esityksen 1.epäkohtiin riistavahinkolain muuttamisesta sekä 2. toimintaehdotuksiin esityksen lomassa ja erillisessä kappaleessa. Lisäksi esitämme kohdassa 3. liitteissä perusteluja Lex-Hallan säilyttämiseksi.

1. Riistavahinkolaki muutosesityksen huomioitavat epäkohdat

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

Esityksessä kerrotaan Riistavahinkolain 15 §:n pykäkälän sisältö. Huomauttaisimme, että tällä ns. Lex-Halla pykälällä on kompensoitu suuria petovahinkoja itärajan paliskunnissa, joissa on suurempi petotiheys kuin muualla poronhoitoalueella. Tällä lailla on turvattu poronhoidon tulevaisuutta. Lex Halla on nähty lainsäätäjän osalta tarpeelliseksi, kun petovahingot alkoivat nousemaan. Lex Halla on edelleen tarpeellinen, koska porotuhojen määrä on säilynyt (Liite 1, liite2). Liitteissä 1 ja 2 on tilastotietoja Kuusamon paliskuntien

ja Hallan paliskunnan petovahingoista ja vasaprosentista. Näihin tietoihin on hyvä perehtyä ennen lakimuutoksia.

1.2 Nykytilan arviointi

Porovahigot

Esityksessä kerrotaan, että yli puolet petovahinkokorvauksista meni Lex-Halla paliskuntiin vuonna 2017. On huomioitava, että näissä erityisesti itärajan paliskunnissa on lukumäärällisesti eniten petoja sekä siitä johtuen petovahinkoja. Tässä kohtaa on myös huomioitava, että Suomen valtio sallii haaskakuvaustoiminnan poronhoitoalueella ilman minkäänlaista lainsäädäntöä tai tutkimustietoa toiminnan vaikutuksista. Esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointia tai sosiaalisten vaikutusten arviointia ei ole tehty haaskakuvaustoimintaan liittyen. Toiminta houkuttelee petoja Venäjältä itäisiin paliskuntiin.

Esityksessä on kerrottu epäselvästi, mistä rahoista viljelys-, eläin-, sekä irtaimistovahingot on maksettu. Esityksessä on kerrottu, että Komission täytäntöönpanopäätös (31.3.2016, C (2016)1752 final) rajoittaa porotaloudelle maksettavat korvaukset 10 miljoonaan euroon. Tämä summa ei riitä petojen aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen, joten olisi aiheellista saada nostettua kattosummaa tai tehostettava petojen vähentämistä. Miksi talousarviossa korvaussumma jätetään vajavaksi, jos ennustetaan petojen aiheuttamien porovahinkojen nousevan? Suuri petomäärä ei ole poromiesten vika, joten esityksessä turhaa syyllistetään suurpetokonfliktin kärjistämisestä poronhoitoa, koska muita suurpetojen aiheuttamia kotieläin- ja koiravahinkoja ei pystytä korvaamaan täysimääräisesti. Vastakkainasettelun poistamiseksi, tulisikohan näille muille suurpetojen aiheuttamille vahingoille esittää oma budjetti erillisinä suurpetojen aiheuttamista porovahingoista.

2 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen tavoitteena kerrotaan vahingonkärsijöiden tasapuolisuuden edistäminen. Lex-hallaa ei voida kumota tasapuolisuus syistä, koska petomäärät eivät ole tasapuolisesti jakautunut poronhoitoalueella. Lisäksi itärajan tuntumassa on valtio sallinut haaskakuvaustoiminnan ja petojen houkuttelun Venäjältä ilman minkäänlaista lainsäädäntöä. Näitä raja-alueella olevia petoja ei edes lasketa kanta-arvioon.

Porovahinkokorvauksia ei voi vähentää ja siirtää kotieläinvahinkojen maksamiseen, poronhoitoalueen eteläpuoleisen suomen susikonfliktiin tulee etsiä ratkaisu muulla tavoin.

3 Esityksen vaikutukset

Esityksessä on lueteltu paliskunnat, joita poikkeuksellisten suurten porovahinkojen ns. Lex-Halla -paliskuntien kumoaminen koskisi vahingonkorvauksia vähentävänä. Esityksessä ei ole lainkaan mietitty summien lisäksi poronhoidon tulevaisuuden turvaamista näissä paliskunnissa. Pedot vaikuttavat vasojen häviämiseen ja tällöin on vaikea edistää lihanjalostusta, koska se perustuu vasatuottoon.

Lex-Halla paliskunnat esittävät liittessä 3 Lex-Hallan vaikutuksia ja perusteluja 15 §:n pykäkälän säilyttämiseksi.

4 Asian valmistelu

Ennen esityksen lausunnolle lähettämistä olisi ollut toivottavaa neuvotella asiasta Lex-Halla -paliskuntien kanssa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1 Lakiehdotuksen perustelut

9§. Perusteluissa menevät asiat pahasti ristiin. Poronhoitoalueen petojen aiheuttamilla porovahingoilla ja eteläisen Suomen susikonflikteilla ei ole keskenään mitään tekemistä, ja asiat sotketaan turhaan. Tällainen asioiden vastakkainasettelu on epäoikeudenmukaista. Vastakkainasettelu lietsoo porovastaisuutta. Petokantojen nousu ei ole poromiesten vika. Koirien arvoa ja väheksymättä niiden menetyksestä aiheutuvaa mielipahaa on väärin rinnastaa porotalouden menetyksiin, koska porotalous on elinkeinon harjoittamista. Miksi muut paitsi porovahingot tulisi maksaa täysimääräisinä?

15§. *Poikkeuksellisen suuret porovahingot*.

Pykälää ehdotetaan kumottavaksi, mutta olemme Lex-Halla paliskuntina erimieltä. Kumoaminen ei olisi oikein. Liitteissä olemme esittäneet perusteluja.

Esitystä läpi käydessämme ensimmäisenä huomiomme kiinnittyi lakiesityksen perusteluissa esitettyihin virheellisiin väittämiin epäterveestä toiminnasta, missä esimerkiksi väitetään Lex-Halla -paliskuntiin ostettavan vasoja suurpedoille raadeltaviksi sekä se, ettei vahinkojen ehkäisemiseksi toimita mitenkään. Mistä nämä tiedot ovat peräisin? Lähde? Mielummin poromiehet keskittyisivät lihanjalostamiseen, kuin raatojen etsimiseen. Liitteessä 4 on Riistakeskuksen kokoamia tilastoja pyydettyjen petojen määristä. Niistä nähdään, että petoja pyydetään eniten poronhoitoalueen itäisissä osissa. Ja vahinkoja yritetään estää.

Jos Maa-ja metsätalousministeriö ei ole onnistunut vähentämään porovahinkojen lukumäärää petoja poistamalla niin ei sen tule kurittaa jo poikkeuksellisen suurista vahingoista kärsiviä tekemällä korvausten siirtoja pienemmistä petopaineista kärsiville alueille.

Voisiko poikkeuslupaa parantaa? Poikkeuslupien hakeminen on nopeaa nykyisillä tiedonvälitys laitteilla. Lupa kuitenkin edellyttää, että kyseisen pedon tappamia poroja tulee aina löytää vähintään kolme. Kun lyhyellä aikavälillä pystytään osoittamaan pedon tekemät vahingot tapahtuneeksi on poikkeusluvan edellytykset olemassa. Vaikka luvan voi parhaimmillaan saada muutamassa päivässä on monesti käynyt niin että peto on jo kerennyt poistumaan valtiostamme tai luvassa määritetyltä alueelta tai on lupa-alueella sellaisella alueella, missä ei saa pyytää. Mikäli aikaa kuluu luvan voimassaoloksi määritetty 8-21 vrk tai enemmän on haettava uusi lupa ja valitettavasti usein myös oltava uudet vahingot. Poikkeuslupa edellyttää myös metsästyksen oikeuden haltijalta lupaa poistoluvan käyttöön, mikä yleensä tarkoittaa metsästysseuralta lupaa. Kaikki metsästysseurat eivät syystä tai toisesta kyseistä suostumusta anna. Oma lukunsa on vielä metsästysseuroista erilliset maanomistajat, joilta suostumus poikkeusluvan käyttöön tulee saada. Kansallispuistossakaan ei voi poikkeuslupaa käytäntöön laittaa. Käytännössä poronhoitajilla on oltava erittäin huolellisia ja tarkkana poikkeusluvalla poistettavaa petoa laillisesti poistaessaan, vaikka luvassa olisi myönnetty käytettäväksi poikkeuksellisia pyyntimenetelmiä kuten moottorikelkkaa ja keinovaloa, tulee huolehtia myös että kaikki muutkin lupa edellytykset tulee täytettyä.

2. Toimintaehdotuksia

Riistavahinkolakia ei tule mielestämme mennä kiireellä muuttamaan. Petovahinkojen kokonaisuuden tarkastelu poronhoitoalueella olisi tärkeää, ja rajapaliskuntien tilanne petovahinkojen puskurina tulisi tiedostaa. Alla on koottuna vielä muutamia toimintaehdotuksia, joita ei ole tullut vielä esille.

- Petojen määrän vähentäminen niillä alueilla, joissa tuhoja eniten tapahtuu (Lex-Halla -paliskunnat). Olisiko tämä ensisijainen ratkaisu, eikä se että otetaan korvausrahaa pois? Mikäli petokannat saatetaan 2000-luvun alun tasolle niin nykytason korvausvarat tulevat varmasti riittämään.

- Poistoluvan saaminen kahden pedon tappaman poron löydyttyä, ennenkuin peto poistuu Venäjälle ja palaa tekemään uudet kolme vahinkoa

- Poistolupiin poikkeuksellisiin pyyntimenetelmiin mahdollisuus pyytää poistettava peto ilman metsästysoikeuden haltijan suostumusta. Poistoluvalla pyytäminen ei ole metsästystä.

-Nykyisen käytännön mukaan petojen aiheuttamista vahingoista dokumentoidaan mahdollisimman tarkoin mitä pystytään. Tieto vahingon aiheuttaneen pedon laji, milloin vahinko on tapahtunut, milloin vahinko paikka on löydetty, miten se on löydetty, kuka sen on löytänyt, valokuvat , videotallenteet sekä koordinaattien ilmoittaminen on normaali käytäntö tänäpäivänä jo pelkästään poronhoitajan oikeusturvan vuoksi. Paikat merkataan maastoon senkin takia että myös muut metsässä liikuvat huomaavat poromiehen jo paikalla käyneen.

-Riistavahinkolain 15§ tulee säilyttää entisellään. Rajapaliskuntien alueella on enemmän petoja ja Itärajan paliskunnat toimivat puskureina petovahinkojen osalta, koska Venäjältä tulee petoja. Poroesteaita ei estä petojen tuloa Venäjältä erityisesti haaskakuvauspaikkojen läheisyydessä on paljon petojen tekemiä reikiä aidassa.

- Haaskakuvauksen kieltäminen poronhoitoalueella olisi ensisijaisen tärkeää. Kainuun ja Kuusamon merkkipiirien alueella niitä on 12kpl tällä hetkellä. Poronhoidon toimintaympäristö on muuttunut radikaalisti petotihentymien takia ja laidunmaita menetetty. Haaskakuvaukseen ja petojen ruokintaan tulisi puuttua. Miksi valtio sallii maasuurpetojen haaskakuvauksen ja tästä poroille aiheutuvan petovahinkojen nousun? Tilanne on ristiriitainen ja epäoikeudenmukainen, etenkin jos korvaussummia leikataan kuten esityksessä on ehdotettu.

Haaskakuvaustoimintaan liittyen pyydämme maa- ja metsätalousvaliokuntaa miettimään vastuukysymyksiä ja toiminnasta aiheutuvia ongelmia lainsäädäntöä kehittäessään:

> Jos Suomen valtio sallii haaskakuvaustoiminnan ja petojen houkuttelun Venäjältä poronhoitoalueella,
>
> a) Kuka on vastuussa porojen menetyksistä ja korvauksista?
> b) kuka on vastuussa laidunalueiden suppenemisesta ja menetyksistä itärajalla?
> c) kuka on vastuussa sosiaalisista konflikteista, kun porot hakeutuvat turvaan aukeille pelloille ja pihoille ihmisten läheisyyteen?
> d) kuka on vastuussa petojen määristä ja laskemisesta sekä poistamisesta, kun haaskakuvaustoiminta ei ole lailla säädetty?
> e) kuka on vastuussa, kun ruokinnan yhteydessä ihmishajuun ja ihmisiin tottuneet pedot tulevat ihmisten pihoihin ja poroaitoihin tekemään vahinkoja?

f) kuka on vastuussa kun kesyyntynyt peto aiheuttaa ihmisvahingon?

3. Liitteet

Liite 1. Tilastotietoja Kuusamon alueen paliskuntien poroista, teuraista ja vasaprosentista (Taustatietoja Paloma – hanketta varten, kuvat laatinut Sirpa Rasmus, data Paliskuntain yhdistyksestä)

Liite 2. Tilastotietoja Hallan paliskunnan poroista, teuraista ja vasaprosentista

Liite 3. Perusteluja Riistavahinkolain 15 §:n pykäkälän (Lex Hallan) säilyttämiseksi

Liite 4. Riistakeskuksen tilastoja pyydetyistä pedoista

Liite 5. Karttaliite Lex Halla paliskuntien sijainneista

Olavi Aikkila
Asko Moilanen
Osmo Säkkinen